

Předmluva

Lajos Kossuth (1802 – 1894) náleží k nejvýznamnějším osobnostem maďarských dějin a je nejpopulárnějším maďarským politikem všech dob. Pocházel ze staré uherské šlechtické rodiny spjaté s územím dnešního Slovenska, svou politickou kariéru zahájil ve 20. letech 19. století v zemplínské župě na severovýchodě Uher a v celonárodním měřítku si vysloužil ostruhy na uherském sněmu v Bratislavě v letech 1832 – 1836 a krátce po něm vydáváním sněmovních časopisů Sněmovní zprávy (Országgyűlési Tudósítások) a Zákonodárné zprávy (Törvényhatósági Tudósítások) a v roce 1837 obhajobou jednoho z vůdců sněmovní mládeže László Lovassyho, začež byl rakouskou vládou od května 1837 do května 1840 tři roky vězněn. Jako redaktor opozičního protivládního listu Pesti Hírlap v letech 1841 – 1844 se stal vůdčí osobností celého maďarského reformního hnutí a na uherském sněmu v letech 1847 – 1848 vystupoval již jako uznávaný vůdce celé uherské protivládní opozice.

Nejslavnějším údobím Kossuthova života byla jeho účast na maďarské revoluci v letech 1848 – 1849. Byl hlavním iniciátorem dvanácti základních požadavků maďarského reformního hnutí na uherském sněmu i při jednání s rakouskou vládou v březnu 1848. Těchto dvanáct požadavků se stalo základem tzv. dubnových zákonů, jež znamenaly právní kodifikaci revolučních vymožeností a vyvrcholení prvního vzestupného údobí maďarské revoluce od března do září 1848, kdy působilo v Uhrách ještě se souhlasem Vídně tzv. odpovědné maďarské ministerstvo, to jest autonomní uherská vláda v čele s předsed-

dou hrabětem Lajosem Batthyánym, jejímž členem byl ve funkci ministra financí také Lajos Kossuth.

Po tak zvaném zářijovém obratu v září 1848, kdy území spravované uherskou revoluční vládou napadla se souhlasem Vídně vojska chorvatského bána Jelačiće, se dostala maďarská revoluce do otevřeného vojenského střetnutí s rakouskou vládou. Lajos Kossuth se ujímá přímého řízení maďarské revoluce a 8. října 1848 se stává předsedou Komise pro obranu vlasti, jež přijímá funkci mezitím rozpuštěné uherské vlády. Kossuth organizuje obranu země proti Habsburkům a má rozhodující slovo i na uherském národním shromáždění, které po dobytí Budína a Pešti Rakušany počátkem ledna 1849 se přestěhovalo do Debrecína. Po jarních úspěších maďarské osvobozené armády vyhláší Kossuth 14. dubna 1849 v Debrecíně detronizaci Habsburků a nezávislost Uher a je zvolen vládařem. Po intervenci vojsk carského Ruska, jež přispěchala v červnu téhož roku na pomoc Rakousku, bojuje maďarská revoluční armáda zoufalý boj s převahou cizích vojsk. Z podnětu Kossuthova se maďarská revoluční vláda obrací 28. června s výzvou o pomoc k národům Evropy. O měsíc později přijímá maďarské národní shromáždění v Segedíně národnostní zákon, který však přichází pozdě, neboť národnostní rozpory, které přerostly od jara 1848 v krvavé srážky mezi nemaďarskými národy Uher a Maďary, nebylo možno překlenout žádným administrativním opatřením.

Po kapitulaci maďarských revolučních vojsk u Világose 13. srpna 1849 odchází Kossuth s řadou svých nejbližších spolupracovníků do emigrace. Po dvouleté internaci v Turecku cestuje do Anglie a Spojených států a všude získává porozumění pro věc maďarské svobody. V letech 1852 – 1859 se usazuje v Londýně, organizuje odtud řadu neúspěšných povstaleckých

akcí v Uhrách, a když dochází k francouzsko – rakouské válce za osvobození Itálie, vkládá své naděje v Napoleona III., od něhož očekává marně také osvobození Uher. Proto přesídluje ještě v roce 1859 do Itálie, kde žije na různých místech až do konce svého života (nejtrvaleji od roku 1865 v Turíně) a stále se aktivně věnuje politice. Po vzniku dualismu a rakousko – uherské monarchie v roce 1867 jsou však jeho naděje na obnovu revoluční situace v Uhrách a dosažení uherské samostatnosti stále méně reálné. Samostatné Maďarsko vzniká více než dvacet let po Kossuthově smrti (zemřel 20. března 1894 v Turíně) nikoli již v podobě mnohonárodnostních Uher jako za života Kossuthova, ale jako převážně etnicky maďarský stát.

V našem prostředí se setkáváme s Kossuthovým jménem častěji až v revolučním roce 1848. Červnový slovanský sjezd v Praze v tomto roce nezbudil pozitivní odezvu u maďarské revoluční vlády, jejíž spojení s všenněmeckým frankfurtským sněmem bylo naopak předmětem kritiky ze strany českých liberálů. Obrat ve vztahu k maďarské revoluci znamenal říjnové povstání ve Vídni a tažení Maďarů proti Windischgrätzovi, jež přineslo i značnou oblibu Kossutha v našem lidovém prostředí, jak to zaznamenal i neznámý čtenář, kritizující články proti maďarské revoluci v Klácelových Moravských novinách, když v Příloze k Moravským novinám z 2. ledna 1849 napsal: „Na Košuta štvete a nepomníte, že on je otec dokonalé svobody a že on celé Rakousko vytrhl z Meternikového (!) Egypta.“ Na stranu maďarské revoluce se přiklonili zvláště čeští radikální demokraté, v jejichž příspěvcích se často objevuje i jméno Kossuthovo (Emanuel Arnold, Válka uherská, Občanské noviny z 9. ledna 1849 aj.). Karel Sabina uveřejnil v prvním čísle časopisu Tábor počátkem května 1849 portréty Bema a Kossutha a pro druhé číslo Tábora, jež mělo vyjít 15.

května 1849, sliboval čtenářům podrobný životopis Kossuthův. Pro zatčení účastníků květnového spiknutí v Praze toto číslo však již nikdy nevyšlo.

Hnutí sympatií k maďarské revoluci vzrostlo v Českých zemích zejména na jaře 1849, kdy nalezlo příznivou půdu dokonce i u části liberálů, a to zvláště v Sedlských novinách, kde již ve 2. čísle z 3. dubna 1849 uveřejnil jejich redaktor Josef Kajetán Tyl stručný životopis Kossuthův. V únoru až v dubnu 1849 se setkáváme v Praze s řadou veřejných projevů sympatií ke Kossuthovi v řadách studentů i prostých občanů. Pod dojmem vítězství maďarských revolučních armád se šířily v dubnu a květnu 1849 po Praze zprávy, že Kossuth v jejich čele vtáhne brzy na Moravu a do Čech. Je skutečností, že již na podzim 1848 schválil Kossuth vyslání uherských revolučních agitátorů na Moravu, aby tam získávali přízeň maďarské revoluci. S projevy lidových sympatií ke Kossuthovi a maďarské revoluci se od podzimu 1848 setkáváme stále častěji zejména na Moravě a ve Slezsku. V moravském folklóru na Hané zakotvila postava Kossutha jako údajného syna Josefa II. a dokonce jako potomka legendárního krále Ječmínka. Zpráva z listu Brünner Zeitung z 13. května 1849, která se nám o tom zachovala, přesvědčivě ukazuje, jak v lidovém prostředí bylo možno sjednotit zdánlivě tak neslučitelné tradice, jako byla tradice velkomoravská (Ječmínek, jak známo, byl ztotožňován s králem Svatoplukem) a novodobá revoluční tradice kossuthovská bez ohledu na to, že to byli právě Maďaři, kteří kdysi vyvrátili Velkou Moravu. V slováckém folklóru na Podluží si až do nejnovější doby podržela svou oblibu píseň Dobře bylo v uherskej krajíně, dokud býval Kossuth pri Budíně.

Kossuthovská tradice byla u nás živá v lidovém prostředí ještě i po celé období Bachovo. Je zajímavé, že i manžel Bože-

ny Němcové Josef Němec byl v padesátých letech 19. století za svého pobytu v Balašských Ďarmotech v Uhrách zbaven svého místa u finanční stráže pro přechovávání obrazu Kossuthova. Z této doby se dochovalo i udání z Luhačovic, kde dámy v lázních nosily medailóny s portrétem Kossuthovým. Podobných zpráv byla celá řada. Naproti tomu je Kossuthova popularita u nás mnohem méně spojena s rokem 1862, kdy zveřejnil svůj plán dunajské konfederace. Velké sympatie v českém prostředí si však Kossuth získal v roce 1871, kdy se jednalo také o česko – rakouské vyrovnání. Kossuth vyjádřil svůj názor na ně zvláště ve třech listech Ignáci Helfymu, redaktoru časopisu Maďarské noviny (Magyar Újság). Již počátkem roku 1848 byl Kossuth přesvědčen o právu Čechů na autonomii a znovu se za toto právo postavil i v roce 1871, kdy zdůraznil i potřebu česko – maďarského porozumění a spolupráce ve sféře politické. Tato Kossuthova iniciativa se setkala v českém prostředí s velmi kladným ohlasem. Kromě soukromých projevů sympatií ke Kossuthovi, jakým byl např. francouzský dopis českého učenice Josefa Kalouska Kossuthovi z Prahy 15. listopadu 1871 (Zemský archiv – Országos Levéltár – v Budapešti, pozůstalost Kossuthova, sign. R 90 I 5358) tu lze uvést zejména české vydání Kossuthových listů Helfymu, jež vydal vlastním nákladem František Sláma pod názvem Košut o české otázce a politice Rakouska vůči Slovanům, v Pešti 1871, tiskem pešťské „uhersko – slovenské tiskárny Minervy“.

I v dalších letech se v českém tisku setkáváme se zájmem o životní dílo Kossuthovo, jak o tom svědčí obsáhlejší životopisná studie Jakuba Arbesa Ludvík Kossuth v časopise Osvěta (roč. 14/1884) či stať Adolfa Srba Ludvík Kossuth a česká otázka r. 1871 (Osvěta, roč. 23/1893) a jiné práce. Zdá se, že zájem o Kossutha u nás sílil s rostoucím protirakouským

zaměřením české politiky až po smrti Kossuthově v roce 1894 a vrcholu dosáhl počátkem 20. století. Po smrti Kossuthově vznikla i naše dosud nejpodrobnější práce o Kossuthovi, v naší vědecké literatuře kupodivu zcela neznámá „historicko – politická studie“ Josefa J. Toužimského Ludvík Kossuth a uherský stát (Osvěta, roč. 24/1894, č. 5, str. 441 – 460, č. 6, str. 548 – 562, č. 8, str. 669 – 685, č. 9, str. 814 – 829, č. 10, str. 893 – 912, č. 11, str. 967 – 986, č. 12, str. 1073 – 1090), která se snažila osvětlit úlohu Kossuthovu v rámci uherských i širších středoevropských dějin na podkladě studia velmi rozsáhlé kossuthovské literatury. Dá se říci, že šlo o náš dosud nejzevrubnější Kossuthův životopis.

Vzhledem k tomu, že většina našich dosavadních pokusů o Kossuthovy životopisy – snad jen s výjimkou náročnější studie Josefa J. Toužimského – skončila u publicistických žánrů typu „biografické stati“ Jakuba Arbesa, rozhodl jsem se u příležitosti 100. výročí Kossuthovy smrti v roce 1994 na základě dosavadní literatury a archivních pramenů (zejména Kossuthovy pozůstalosti v Zemském archívu v Budapešti) i současného stavu poznání kossuthovské problematiky napsat poprvé po stu letech populárně vědecký životopis Kossuthův s důrazem na celou Kossuthovu životní dráhu i s poukazem na české souvislosti a ohlas jeho života i díla. Půjde o první původní samostatně vydanou českou práci o Kossuthovi. Využívám k tomu možnosti, jež dává Masarykova univerzita ve své edici Věda do kapsy a také okolnosti, že Dějiny Maďarska vydané Masarykovou univerzitou v roce 1993 vzbudily pozitivní ohlas nejen v odborných časopisech, ale také u nejvyšších českých i maďarských státních představitelů (Árpád Göncz, György Szabad, Milan Uhde).